

SAHİH İNSANİ PARADİGMA OLARAK MÜSBET HAREKET¹

Bilal SAMBUR²

Öz

Modern insan teknoloji, iletişim ve bilim alanlarında büyük mesafeler katetmeyi başarmıştır. Maddi planda kaydedilen dev gelişmelere rağmen insani ve manevi düzeyde aynı gelişmelerin uygulamaya konulmadığı görülmektedir. Yirminci yüzyılın önemli Müslüman alimlerinden Said Nursi insanın insanlığına yakışır şekilde duygusal, düşünsel ve davranışsal düzeyde nasıl bir perspektife sahip olması gerektiği sorusuna cevap aramıştır. Said Nursi'ye göre kişinin insanca yaşamasını sağlayacak metot "müsbet hareket" metodudur. Müsbet hareket kavramı Nursi'nin düşüncesinde kişinin insanlığına zarar vermeden, diğer insanlarla yıkıcılık, bozgunculuk ve yozlaşmadan uzak bir şekilde ahlaki, hukuki, medeni, yapıcı ve verimli ilişkiler kurmanın yolunu ifade etmektedir. Bu makale, Nursi'nin müsbet hareket kavramını sahih insani paradigma olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Müsbet hareket, modern insan, İslam, iman

POSITIVE ACTION AS A REAL HUMAN PARADIGM

Abstract

Modern man has made great progress in the fields of technology, communication and science. It is seen that the same developments have not been implemented at the human and spiritual level despite the huge developments in the material plan. Said Nursi, one of the important Muslim scholars of the twentieth century, sought to answer the question of how human beings should have a perspective on the emotional, intellectual and behavioral level. According to Said Nursi, the method that will enable one to live human is as 'positive action' method. The concept of positive movement expresses the way to establish moral, legal, civil, constructive and productive relations in a way that is free from destructiveness, corruption and corruption with other people without causing harm to the humanity of Nursi. This article aims to present Nursi's concept of positive action as the authentic human paradigm.

Key Words

Positive action, modern human, Islam, faith

1 Bu makale 5 Nisan 2014'te Ankara'da düzenlenen Said Nursi ve Müspet Hareket başlıklı panelden alınmış notlardan oluşturulmuştur.

2 Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (samburbilal@gmail.com)

Gönderim Tarihi: 10.08.2018, Kabul Tarihi: 20.09.2018

Günümüzde modern insan sahip olduğu büyük materyal imkanlara rağmen müsbet bir insani hayatı nasıl yaşayacağını bilmemektedir. İnsan büyük bir yıkıcılıkla kendisini yok edişe götürmektedir. İnsana olumlu ve sahih nitelikte yol gösteren bütüncül bir perspektifin yokluğu günümüzün büyük sorunudur. Müsbet hareket kavramı insana bütüncül ve sahih nitelikte bir perspektif sunmanın adıdır. Başka bir ifadeyle müsbet hareket insanı yıkılışa getiren her türlü tutum, davranış ve düşünceye verilen bir cevaptır.

Müsbet hareket ilim, irfan, nezaket, iletişim, nasihat, sevgi ve şefkate dayanan insani ilişkiler sistemidir. İnsanı yenileyecek olan müsbet harekettir. Medenilik, incelik, nezaket ve samimiyet müsbet harekette birleşmiştir. Bediüzzaman “İnsanın fitratı medenîdir. Ebnâ-yı cinsini mülâhazaya mecburdur. Hayat-ı içtimâiye ile hayat-ı şahsiyesi devam edebilir. Mesela bir ekmeği yese, kaç ellere muhtaç ve ona mukabil o ellere mânen öptüğünü ve giydiği libasla kaç fabrikayla alâkadar olduğunu kıyas ediniz. Hayvan gibi bir postla yaşayamadığından, ebnâ-yı cinsiyle fitraten alâkadar olduğundan ve onlara mânevî bir fiyat vermeye mecbur bulunduğundan, fitratıyla medeniyetperverdir. Menfaat-i şahsiyesine hasr-ı nazar eden, insanlıktan çıkar, mâsum olmayan cânî bir hayvan olur”³ demektedir. İnsanın bütün dünyaya dağılan ihtiyaçları ve arzuları onu bütün varlıklarla alâkalı hale getirmiştir. Bu alaka ayrıca hak ve hukuk ilişkisini de beraberinde getirmiştir. Müsbet hareket insanı cahiliye, barbarlık, egoizm ve ilkelikten korumayı amaçlamaktadır. Hukuk, ahlak, maneviyat ve fedakarlık müsbet hareket modelinde insanın fitri/medeni tutumu olarak öne çıkmaktadır. Müsbet hareket paradigması bu dünyanın sınırlarına insan hayatını hapsedmemektedir. Müsbet hareket Allah rızası için bir hayat sürerek ebedi saadeti kazanmayı insana öğretmektedir. Müsbet hayat, müsbet insan ve müsbet saadet ise müsbet hareket modelinin dayandığı üç temeldir.

Modern çağ zor zamanlardan biridir. Kara kış gibi zor ve soğuk bir zamanın insanı olan Said Nursi önündeki çetin meydan okumaya kararlı ve müsbet bir karşılık vermiştir. O, bu zor zamanda susmamış, konuşmuştur. Said Nursi'nin bu zor zamandaki en büyük müsbet hareketi fikrini ifade etmesidir. İnsanlık durumu Nursi'ye kendi görüşünü ifade etmesini zorunlu kılmıştır. İnsanlık Nursi'ye şu davette bulunmuştur: “Ey helâket ve felaket asrının adamı, senin de bir reyin var. Fikrini beyan et.”⁴ Nursi modern zamanın zorluğu karşısında her şeyini seferber etmiştir. O modern zamanın felaketlerine karşı müsbet hareketin canlı pratiğinin nasıl olması gerektiğini şöyle ifa-

3 Bediüzzaman Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat* (İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012), 127.

4 Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 127.

de etmektedir: “Karşımda müthiş bir yangın var. Alevleri göklere yükseliyor. İçinde ev-lâdım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, imanımı kurtarmaya koşuyorum. Yolda biri beni kösteklemek istemiş de ayağım ona çarpmış; ne ehemmiyeti var? O müthiş yangın karşısında bu küçük hâdise bir kıymet ifade eder mi?”⁵ İmana hizmetten kaçarak insanın kendi köşesine çekilme seçeneği yoktur. İmana hizmet için iman ve insanlık krizinin en yoğun olduğu yerlerde kişi, görev ve sorumluluk üstlenmelidir. Nursi imana hizmet için ihtiyaç duyulan yerde yaşama gerekliliğini kendi kişisel örneği çerçevesinde ifade etmektedir: “Mekke’de olsam da buraya gelmek lâzımdı. Çünkü, en ziyade burada ihtiyaç var. Binler ruhum olsa, binler hastalıklara müptelâ olsam ve zahmetler çeksem, yine bu milletin imanına ve saadetine hizmet için burada kalmaya –Kur’ân’dan aldığım dersle– karar verdim ve vermişiz.”⁶ Müsbet hareket ihtiyaç duyulan yerde ve zamanda imana ve insanlığa hizmeti gerektirmektedir. İnsanın kendisini daha konforlu hissedeceği yerlerde uzlete çekilerek iman hizmetinden kişisel rahatlığı için kaçması müsbet hareketin özülle bağdaşmamaktadır.

Müsbet hareket insanın yaşadığı büyük felaketlerin çetinliği ve korkunçluğu karşısında karşılaşılan küçük engellemeler ve zorlukların önemsiz olmasını herkese öğretmektedir. Önemli olan insanın kurtarılmasıdır. İnsanın dünyevi ve uhrevi kurtuluşu söz konusu olduğunda geriye kalan her şey teferruattır. Sorun insanın felahının tehli-kede olmasıdır. Müsbet hareket insan ve insanın ebedi kurtuluşu üzerine odaklaşmayı gerektirmektedir.

Said Nursi insanlık, iman ve İslam mücadelesi vermiştir. Onun mücadelesi dini doğmaları sadece teolojik spekülasyonlarla anlatmak değildir. Nursi iman, İslam ve ihsanı birleştirerek müsbet insan modelini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Müsbet insan her şeyin mükemmel olduğu bir hayat tasavvuruna dayanmamaktadır. İslam, iman ve ihsanı insanda pratiğe dökmenin meşakkati, zorluğu ve çetinliği insana sürekli olarak hatırlatılmaktadır. Müsbet hareket iman, İslam ve ihsanı insanda pratiğe dökme şeklindeki meydan okumaya verilen derin ve sahih bir cevaptır.

Said Nursi hayatı boyunca hep kıskırtılmak istenmiş, müsbet hareketin dışına çıkarılmaya çalışılmıştır. Said Nursi’nin bütün bireysel hak ve özgürlükleri müsbet hareket rotasından çıkması için elinden alınmış ancak o bütün hak ve özgürlük ihlallerine rağmen bu yoldan sapmamıştır. O insanlığı İslam’la buluşturma ve barıştırmanın tek yolunun müsbet hareket olduğuna inanmıştır. Nursi’nin hayatı iman hizmeti uğruna çekilen büyük acılarla doludur: “Seksen kûsûr senelik bütün hayatımda dünya zevki

5 Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 784.

6 Bediüzzaman Said Nursi, *Emirdağ Lahikası* (İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012), 252.

namına birşey bilmiyorum. Bütün ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında, yahut memleket hapishanelerinde, memleket mahkemelerinde geçti. Çekmediğim cefa, görmediği eza kalmadı.”⁷ Bütün yaşadıklarına rağmen Nursi kendisine zulmedenlere karşı intikam ve öfke duyguları içinde olmamıştır: “Benim ve Risale-i Nur’un mesleğinin esası ve otuz seneden beri bir düstur-u hayatım olan şefkat itibariyle; bir masuma zarar gelmemek için, bana zulmeden canilere, değil ilişmek; belki beddua ile de mukabele edemiyorum.”⁸ Risale-i Nur öfke ve intikamı insan ilişkilerinde yasaklayan müsbet hareket doktrindir. Şefkat ve çalışmak lazımdır. İmana ve insanlığa karşı kendisini düşman olarak konumlandıranlara karşı bile hidayetleri için ümitvar olunmalı ve dua edilmelidir.

Müsbet hareket için müsbet amacın olması lazımdır. Nursi müsbet amaç, müsbet araç ve müsbet sonuç olarak müsbet hareketin bütünlüğünü şu şekilde ifade etmektedir: “Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfi hareket değildir. Rızayı ilâhiye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmaktır; vazife-i ilâhiyeye karışmamaktır. Bizler asayiş muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz.”⁹ Müsbet amaç ortadan kalktığı zaman müfsid hareket ortaya çıkmaktadır. Müsbetten müfside kaymamak için insanın kendi sınırlarını bilmesi lazımdır. İnsani sınırları ihlal etmemek için insanın kendisinde ilahi bir güç ve büyülenme vehmetmemelidir. İman hizmetiyle insanlığa kendisini adayanların mütevazi olmaları, kendilerini kuvvet ve iktidar sahibi görmemeleri gerekmektedir. Güç ve kibir vehmi insanı tuğyana yöneltmektedir. Müsbet hareket, “aciz ve fakir ve şefkat ve tefekkür tarikidir.”¹⁰ Kibir ve gücün yozlaştırıcılığına karşı insanın mücehhez olması gereken nitelikler tevazu, şefkat ve tezekkürdür. Bunların olmayışı insanı ubudiyet çizgisinden çıkarmakta, tuğyan bataklığına sürüklemektedir. Sabır ve tevekkül insana insani sınırlar içinde kalmayı öğreten erdemlerdir.

Müsbet ve müfsid hareket tarzları tamamen birbirinin zıddıdır. Müsbet olanda sadece Allah’ın rızası gözetilirken müfsid tutum ve davranışlarda riya, şov ve bencillik esas alınmaktadır. Allah’ın rızası ve insanlığa hizmet birbirinden kopartılamaz. Nursi, Allah’ın rızasını, iman ve insanlık hizmetini “rıza-yı ilahiye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmak”¹¹ şeklinde bütüncül bir kavramsallaştırmayla ifade etmektedir. Müsbet hareket için ilahi rıza ve iman hizmetinin birbiriyle uyumlu olması lazımdır. Amaç ve

7 Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 784.

8 Bediüzzaman Said Nursi, *Sualar* (İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012), 477.

9 Nursi, *Emirdağ Lahikası*, 630.

10 Bediüzzaman Said Nursi, *Sözler* (İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012), 641.

11 Nursi, *Emirdağ Lahikası*, 630.

araçların uygunluğu şarttır. İlkesizlik, çıkar, oportünizm ve amaç için her yolu mübah gören müfsid anlayış müsbet hareketi ortadan kaldırmaktadır.

Müsbet harekette Allah'a tevekkül ve şükür şarttır. Sabır, şükür ve tevekkül müsbet hareketin esas ilkeleri iken azgınlık, isyan ve aşırılık müfsid hareketin karakteristikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Müsbet hareket hep umutlu olmayı gerektirmektedir. İman umutlu olmak demektir. Zor zamanlarda umutsuzluğa düşüp çılgınca hareketlere girmemek, müsbet hareketin gereklerindedir. İnsan sadece insan olarak üstüne düşeni yapmalı, "Vazife-i ilahiyeye karışmamalıdır."¹² Allah'ın işine karışarak çılgınca ifsad edici hareketlerle sonuç elde etmeye çalışmak, yozlaşmışlık, patoloji ve anomali demektir. Allah'ın tek dayanak olduğu unutulmamalı, onun dışındaki hiçbir güçle sahite ittifaklara girilmemelidir. Müfsid hareket Allah'ın işine karışılması ve azgınlığın yaşam tarzı haline gelmesi demektir. Nursi iman hizmetinden insanları saptırmaya yönelik provokasyon ve komplolara karşı şükür ve sabırla cevap verilmesini salık vermektedir: "Şayet sizi yanlış anlayarak yahut büsbütün anlamayarak, ihlas ile yaptığınızı bu iman hizmetine mukabil sizlere sıkıntı verilerse sakın menfi hareketlere tevessül etmeyin; sıkıntılarını sabırla ve şükürle karşılayın."¹³ İman hizmetine karşı yapılacak bütün olumsuz hareketlere verilecek cevap iman hizmetinde müsbet hareket çerçevesinde ısrardır.

Müsbet hareket emniyeti, barışı ve huzuru temsil etmektedir. Müsbet hareket güven doğuran bir emin harekettir. İman hizmeti hem güvenliktir hem de özgürlüktür. Nursi sabırla maddi güvenliğin manevi güvenlik temelinde inşa edilmesini istemektedir: "Bizler asayışı muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz."¹⁴ İnsanlar iman hizmetinden emin olmalıdır. Kendisinden emin olunmayan bir hareket iman hareketi olamaz. İman hizmeti asayişin manevi çerçevesidir. Müfsid hareket çatışma, yıkma ve hukuk ihlali anlamına gelir. Müsbet sahih olan gerçeklik iken müfsid olan ise sahih olan gerçekliğin yozlaştırılması demektir. Müsbet hareket imar ve inşadır. Müfsid olan ise yıkım ve bozgunculuktur. Allah'ın yeryüzündeki halifesi olarak insanın görevi müsbet harekettir. Müsbet hareket yeryüzünü imar ve iskandır. İnsanlığın ortaya koyduğuna yeni bir şey katmaktır. İnsanı, insanlığı ve ilahi hakikati ortadan kaldırmak değildir. Müsbet hareket Allah'ı ve insanı sürekli olarak dinlemektir. Ona kulak kabartmaktır. Kendi dışında her şeye sağır olmak, yozlaşmaktır. Sadece kendisini görmek ve duymak müfsid bir durumdur.

12 Nursi, *Emirdağ Lahikası*, 630.

13 Bkz. Nursi, *Emirdağ Lahikası*, 630.

14 Nursi, *Emirdağ Lahikası*, 630.

Müsbet hareket insanın görme, duyma, anlama ve kavrama yetilerinin sınırsız olarak insana ve hayata açılmasıdır. İnsanın özel dünyası genişlemelidir. İnsanın kişisel dünyasının yozlaşması müsbetten mefsemete doğru bir eksen kayması anlamına gelmektedir.

Müsbet hareketin merkezinde hizmet kavramı vardır. Allah rızası için insanlığa hizmet müsbet hareket paradigmasının merkezini oluşturmaktadır. Müsbet hareket insan, iman, İslam ve ihsanı birleştirmektedir. Sahte şovlar ve kurumlarla iman ve insanlık hizmeti yapılmaz. İnsanın dünya ve ahiretteki kurtuluşunun esası iman olduğundan dolayı her şeyin başı, ortası ve sonu imandır. Nursi düşmanlık ve ötekileştirmeyle uğraşmak yerine insanın asli düşmanı olanı imansızlık eğilimine karşı mücadeleyi müsbet hareket olarak kabul etmektedir. Nursi Allah rızası için insanlığa hizmet gayesiyle imansızlık cereyanına karşı konumunu şöyle ifade etmektedir: “Ben imanın cereyanındayım, karşımda imansızlık cereyanı var, başka cereyanlarla alakam yok.”¹⁵ Müsbet hareket iman hizmeti iken müfsid hareket ise imansızlıktır. İman hizmetinin dışında insanın kendisini başka cereyanların kölesi haline getirmesi bozgunculuktur ve ifsattır. Müsbet hareket imanı merkeze almakla insana hizmeti dar dünya sınırlarının ötesinde ezeliyet aleminin uçsuz bucaksızlığına taşımaktadır.

Müsbet hareket derin ve coşkulu bir duygu ve maneviyat dünyasını gerektirmektedir. Müsbet hareket insanın kalp dünyasını eas almakta ve onun üzerine titremektedir. Kalp dünyasını mutlu etmek müsbetliğin ta kendisi iken insan kalbini kırmak ve tahrip etmek ise en büyük bozgunculuktur. İnsanın öfke, isyan, intikam, hakaret ve gybet gibi müfsid düşmanlara karşı şefkat, sabır, affetmek, güzel söz, iltifat ve hüsn-ü zan ile karşılık vermesi gerekmektedir. İnsanın duygu, düşünce ve davranış dünyası müsbet hareketin bütün erdemleriyle donanmış olmalı ki müfsid davranış kalıpları onun dünyasında yer bulmasın. İnsandaki müsbet hareket açığı müfsid özellikler tarafından çok kolaylıkla doldurulabilir. Modern dünyada en büyük sorun cari müsbet hareket açığıdır. Müsbet hareket kişiye sadece üstüne düşeni yapmasını telkin etmektedir. Enerjisini, hayatını ve kaynaklarını dışarıda olup bitenlerle tüketmek yerine iç dünyasından hareketle dış dünyayı müsbet bir yer haline getirmeye çabalamaktır. Dış dünyadaki olumsuzluklar insanın iç dünyasını bozup onu tedirginlik, endişe, korku ve çılgınlığa yöneltmemelidir. Müsbet hareket insanın iç dünyasından dış dünyasına doğru bir yönelimi ifade ederken müfsid hareket ise dış dünyanın iç dünya üzerinde tahakküm kurması demektir. Dış dünyanın iç dünya üzerine tahakküm kurması demek korkunun umuda, inkarın imana, dedikodunun fikre, ıslahın ifsada, nefretin sevgi ve müjdeye, zorluğun kolaylığa tahakküm etmesi demektir.

15 Bediüzzaman Said Nursi, *Mektubat* (İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012), 108.

İman hizmeti sırasında kişinin bin bir baskı ve zorlukla karşılaşması mümkündür. Müsbet hareket yaşanan zorlukları ve baskıları yapıcı bir şekilde iman ve insanlık hizmeti için büyük fırsatlar olarak anlama perspektifidir. Nursi yaşadığı zorlukları derin bir kavrayışla yorumlayışını şöyle ifade etmektedir: “Benim şahsımı çürütmek fikriyle bir kısım resmî memurlar hiç kimsenin inanmayacağı isnadlarda bulundular. Pek acib iftiraları işaaya çalıştılar. Fakat kimseyi inandıramadılar. Sonra pek âdi bahanelerle zemherinin en şiddetli soğuk günlerinde beni tevkif ederek, büyük ve gayet soğuk ve iki gün sobasız bir koğuştaki tecrid-i mutlak içinde hapsedtiler. Ben küçük odamda günde kaç defa soba yakar ve daima mangalımda ateş varken zâfiyet ve hastalığımdan zor dayanabilirdim. Şimdi, bu vaziyette hem soğuktan bir sıtma, hem dehşetli bir sıkıntı ve hiddet içinde çırpınırken bir inayet-i İlâhiyye ile bir hakikat kalbimde inkişaf etti. Mânen: ‘Sen hapse, Medrese-i Yûsufiye namı vermişsin; hem Denizli’de sıkıntınızdan bin derece ziyade, hem ferah, hem mânevî kâr, hem oradaki mahpusların Nurlardan istifadeleri, hem büyük dairelerde Nurların fütuhâtı gibi neticeler, size şekva yerinde binler şükrettirdi; her bir saat hapsinizi ve sıkıntınızı, on saat ibadet hükmüne getirdi; o fâni saatleri bâkileştirdi. İnşâallah bu Üçüncü Medrese-i Yûsufiyedeki musîbetzedelerin Nurlardan istifadeleri ve teselli bulmaları, senin bu soğuk ve ağır sıkıntını hararetlendirip, sevinçlere çevirecek ve hiddet ettiğin adamlar, eğer aldanmışlarsa bilmeyerek sana zulmediyorlar. Onlar, hiddete lâıyk değiller. Eğer bilerek ve garazla ve dalâlet hesabına seni incitiyorlar ve işkence yapıyorlarsa, onlar pek yakın bir zamanda, ölümün idam-ı ebedîsiyle kabrin haps-i münferidine girip, daimî sıkıntılı azab çekecekler. Sen, onların zulmü yüzünden hem sevab, hem fâni saatlerini bâkileştirmeyi, hem mânevî lezzetleri, hem vazife-i ilmiye ve dinîyeyi ihlâs ile yapmasını kazanıyorsun’ diye ruhuma ihtar edildi.”¹⁶ Müsbet hareket hapisaneleri Medrese-i Yusufiye’ye dönüştürme hareketidir. Müsbet hareket en sıkıntılı anları gelip geçici görüp bunların ebedi kurtuluş için vasıta olduğunun farkına varmaktır. Müsbet hareketin meyvesi Medrese-i Yusufiye’dir. Medrese-i Yusufiye gibi müsbet bir sonuç vermeyen hiçbir hareket müsbet sıfatını almaya layık değildir.

Allah rızası için insan ve iman hizmeti uğruna çekilecek her türlü haksızlık ve zorluk insanı olgunlaştıran nimetler ve imtihanlar olarak değerlendirilmelidir. Zorluklar insanı ifsad edici yollara yöneltmemelidir. Nursi’nin iman ve insanlık davası uğruna çekilenlerin büyük nimet düzeyinde olduğunu bir talebesi şu karşılaştırmayı yaparak ifade etmektedir: “Nice insanlar dünyevî, hatta gayr-ı meşru istekler uğruna her bir sıkıntıya katlanırlarken, ben Allah Resulünün iman dâvâsını, tevhid dâvâsını, ahlâk

16 Bediüzzaman Said Nursi, *Lem’alar* (İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012), 405.

dâvâsını ilan ve i'la etme uğrunda bir takım eza ve cefalara maruz kalıyorsam, bunu bir lütf-u İlâhî bilip şükretmeliyim.”¹⁷ Yaşananlar ne olursa olsun Müslümanların kendi içinde şiddet, komplo, tezvirat, karalama ve şantaj gibi yollara başvurmamaları gerekmektedir. Dış düşmana karşı verilen savaş ile içte müsbet bir toplumsal hayat için verilecek gayret ve çabanın birbiriyle karıştırılmaması gerektiği konusunda Nursi şöyle demektedir: “Harici tecavüze karşı kuvvetle mukabele edilir. Çünkü düşmanın malı, çoluk-çocuğu ganimet hükmüne geçer. Dahil ise öyle değildir. Dahildeki hareket müsbet bir şekilde manevî tahribata karşı, manevî, ihlas sırrı ile hareket etmektir. Hariçdeki cihat başka, dahildeki cihat başkadır.”¹⁸ Nursi’ye göre “Yüzde on zındık dinsizin yüzünden, yüzde doksan masuma zarar gelmemek için, bütün kuvvetiyle dahildeki emniyet ve asayiş muhafaza etmek”¹⁹ herkesin görevidir. Müsbet hareket insana dokunmamak ve dokundurtmamaktır. Nursi uğradığı bütün baskı ve şiddete rağmen hiçbir şekilde şiddet ve intikama yönelinmemesini istemektedir. “Belki hayatta kalamayacağım. Bütün mevcudiyetim vatan, millet, gençlik ve âlem-i İslâm ve beşerin ebedî refah ve saadeti uğrunda feda olsun. Ölürsem dostlarım intikamımı almasınlar.”²⁰ Nursi’nin iman ve insanlığa adanmış hayatında intikam, öfke, beddua ve nefrete yer yoktur.

İman ve insanlığa hizmette zorlamaya ve baskıya yer yoktur. Zorlama, baskı ve dayatma müsbet değildir. Nursi, kuvvet kullanmanın sadece güvenliği ve hukuku korumak için meşru olduğunu söylemektedir: “Evet, mesleğimizde kuvvet var. Fakat bu kuvvet, asayiş muhafaza etmek içindir düsturu ile ki: ‘Bir canı yüzünden; onun kardeşi, hanedanı, çoluk-çocuğu mesul olmaz’ İşte bunun içindir ki, bütün hayatımda bütün kuvvetimle asayiş muhafazaya çalışmışım. Bu kuvvet dâhile karşı değil, ancak haricî tecavüze karşı istimal edilebilir.”²¹

İnsanları aldatmak, farklı yollarla etkilemek, insanların ruhları, zihinleri ve duygularını iğfal etmek, onları tek tercihte bulunmaya zorlamak müsbet olarak değerlendirilemez. Müsbet hareketin dili müsbet bir dil, yani güzel söz ve nasihattir. Nursi hep güzel söz ve nasihatın esas olduğunu ifade etmektedir: “Risale-i Nur’un mesleği, nezihane, nazikane, kavli leyyindir.”²² Kendisini tekfirle suçlayan Hariciler hakkında Hz. Ali (ra) “Onlar, bize isyan eden kardeşlerimizdir” şeklinde ince ve zarif bir tanımla-

17 Alaaddin Başar, *Risale-i Nur’dan Kelimeler Cümleler - 2* (İstanbul: Zafer Yayınları, 2011), 198.

18 Nursi, *Emirdağ Lahikası*, 631.

19 Nursi, *Emirdağ Lahikası*, 552.

20 Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 679.

21 Nursi, *Emirdağ Lahikası*, 631.

22 Nursi, *Lem’alar*, 291.

lamada bulunmuş, onları asla tekfirle suçlamamıştır. Kaba, sahte, yapmacık ve gizli gündemi olan bir dil müsbet hareketin dili değildir. Gizli gündemlere hizmet eden gizli mesajlardan oluşan dil müsbet hareketin söylemi olamaz.

Allah rızasının dışında dünyevi beklenti ve çıkarların peşinde gitmek, hareketin sadece müsbet niteliğini bozmakla kalmamakta, aynı zamanda müsbet bir harekette olması gereken ihlası da yozlaştırmaktadır. Müsbet hareket ihlas demektir. İman ve insanlık bütün bireyleri ve toplumları birleştiren en büyük değerdir. Nursi şöyle demektedir: “Evet, tevhid-i imanî, elbette tevhid-i kulûbu ister. Ve vahdet-i itikad dahi, vahdet-i içtimaiyeyi iktiza eder.”²³ Müsbet hareket imanı ve insanlığı asıl, geride kalan her şeyi teferruat olarak kabul etmektedir. İman insanları ilahi hakikatin teklîğinde birleştirirken aynı zamanda maneviyat ve içtimaiyatı da birleştirmektedir. Nursi iman ve insanlık söz konusu olduğunda her şeyin teferruat olduğunu, iman hizmetinin bütün düşmanlık kirlerini temizleyen en büyük temizlik çalışması olduğunu şöyle ifade etmektedir: “Evet, muhabbetin sebepleri, iman, İslâmiyet, cinsiyet ve insaniyet gibi nuranî, kuvvetli zincirler ve mânevî kal’alardır. Adavetin sebepleri, ehl-i imana karşı küçük taşlar gibi bir kısım hususî sebeplerdir. Öyle ise, bir Müslümana hakikî adavet eden, o dağ gibi muhabbet esbablarını istihfaf etmek hükmünde büyük bir hatâdır. Elhasıl: Muhabbet, uhuvvet, sevmek, İslâmiyetin mizacıdır, rabitasıdır. Ehl-i adavet, mizacı bozulmuş bir çocuğa benziyor ki, ağlamak ister; birşey arıyor ki onunla ağlasın. Sinek kanadı kadar ehemmiyetsiz bir şey ağlamasına bahane olur. Hem insafsız, bedbîn bir adama benzer ki, sû-i zan mümkün oldukça hüsn-ü zan etmez. Bir seyyie ile on haseneyi örter. Bu ise, seciye-i İslâmiye olan insaf ve hüsn-ü zan bunu reddeder.”²⁴

Müsbet hareket düşmanlığa karşı insanlığı tedavi eden ve iyileştiren bir sevgi ve inşa terapisi. İnsanların birbirlerine muhabbet etmesini gerektiren sayısız sebep bulunurken düşmanlık için ileri sürülen nedenlerin bir hiç mesabesinde olduğunu Nursi çarpıcı şekilde şöyle dile getirmektedir: “Bazan insanın gururu ve nefisperestliği, şuursuz olarak, ehl-i imana karşı haksız olarak adavet eder; kendini haklı zanneder. Hâlbuki, bu husûmet ve adavetle, ehl-i imana karşı muhabbete vesile olan iman, İslâmiyet ve cinsiyet gibi kuvvetli esbabı istihfaf etmektir, kıymetlerini tenzil etmektir. Adavetin ehemmiyetsiz esbablarını, muhabbetin dağ gibi sebeplerine tercih etmek gibi bir divâneliktir.”²⁵ Müsbet hareket insanı çılgınlığa değil sağduyu, makul olan ve muhabbete davet etmektedir.

23 Nursi, *Mektubat*, 375.

24 Bediüzzaman Said Nursi, *İlk Dönem Eserleri* (İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012), 555.

25 Nursi, *İlk Dönem Eserleri*, 555.

İnsanlar benimsedikleri bir görüş, fikir ve inanca büyük bir bağlılık duyabilirler. Ancak bu onların farklı fikir ve görüş sahiplerine düşmanlık yaparak enerjilerini sarf etmelerini gerektirmemektedir. Nursi şöyle demektedir: “Medenîlere galebe çalmak ikna ile, söz anlamayan vahşîler gibi icbar ile değildir.”²⁶ Müsbet hareket farklı fikir ve düşünceleri benimsemiş insanlara düşmanlık etmek yerine onlarla kardeşlik bağları çerçevesinde ilişki ve iş birliği içinde olmayı gerektirmektedir. Kişinin sadece kendi görüşünü mutlak doğru ve diğerlerini yanlış görmesi sağlıklı bir tutum değildir. Nursi insanların kendi görüşlerine “hak” demeye hakları olduğunu ama “sadece benimki hak ve güzeldir” demeye hakları olmadığını veciz bir şekilde şöyle ifade etmektedir: “Ve haklı her meslek sahibinin, başkasının mesleğine ilişmemek cihetinde hakkı ise, ‘mesleğim haktır’ yahut ‘daha güzeldir’ diyebilir. Yoksa başkasının mesleğinin haksızlığını veya çirkinliğini îma eden ‘hak yalnız benim mesleğimdir,’ veyahut ‘güzel benim meşrebimdir’ diyemez olan insaf düsturunu rehber etmek.”²⁷ Hakikat tekellüğü ve bencilliği sapkınlığına karşı Nursi insanların farklılıklarına saygı duymayı ve onların görüşlerinde de olumlu yönleri fark etmeyi müsbet davranış olarak değerlendirmektedir. Müsbet hareket bireysel ve toplumsal hayatın zor zamanlarında uygulanması gereken erdemli hareket biçimidir. İnsan ne kendisine ne de başkasına zarar vermemelidir. Bunun ötesinde müsbet hareket kendisine zarar verene yarar sağlama-yı, iyilik ve şefkate bulunmayı gerektirmektedir. Başkalarına zarar veren, baskı altına alan ve zulmeden hiçbir kişi, grup ve yapı müsbet olarak nitelenemez. Allah rızası için yapılan iman ve insanlık hizmeti insanları birbirlerine zulmetmekten alıkoyan en büyük güçtür. Nursi şöyle demektedir: “İman, tahakküm ve istibdat ile başkasını tezlil etmemek ve zillate düşürmemek ve zâlimlere tezellül etmemeyi iktiza eder. Allah’a hakikî abd olan, başkalara abd olamaz. Allah’ı tanımayan, her şeye, herkese nispetine göre bir rububiyet tevehhüm eder, başına musallat eder.”²⁸ Allah rızasını kazanmak için insanlığın iman ve ahiret felahı için çalışmak her türlü köleliğe karşı verilebilecek en büyük savunma durumundadır.

Nursi düşmanlık ve çatışmanın insanlığa yıkım ve felaket getirmekten başka bir şeye yol açmadığının çok iyi farkındadır. Nursi düşmanlık ve savaşın yıkıcılıktan başka bir meyve vermediğini insanlığa hatırlatmakta, insanlığı muhabbete ve barışa çağırılmaktadır: “Husûmet ve adavetin vakti bitti. İki harb-i umumî adavetin ne kadar fena ve tahrip edici ve dehşetli zulüm olduğunu gösterdi. İçinde hiçbir fayda olmadığı tezahür etti. Öyleyse, düşmanlarımızın seyyiatı –tecavüz olmamak şartıyla– adaveti-

26 Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 77.

27 Nursi, *Lem’alar*, 256.

28 Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, 128.

nizi celb etmesin. Cehennem ve azab-ı İlâhî kâfidir onlara... Muhabbete en lâıyk şey muhabbettir; ve husûmete en lâıyk sıfat husûmettir. Yani, hayat-ı içtimâiye-i beşeriye-yi temin eden ve saadete sevk eden muhabbet ve sevmek sıfatı, en ziyade sevimleye ve muhabbete lâıyktır. Ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi zîr-ü zeber eden düşmanlık ve adavet, her şeyden ziyade nefrete ve adavete ve ondan çekilmeye müstahak ve çirkin ve muzır bir sıfattır.”²⁹

Nursi güce karşı hep hakkın yanında yer almış, hakkın bizzat kendisinin kuvvet olduğunu düşünmüştür. Nursi hakkın kuvvetini şöyle ifade etmektedir: “Ey efendiler! Bilirim ki, hak noktasında mağlûp olduğunuz zaman kuvvete müracaat edersiniz. Kuvvet hakta olduğu, hak kuvvette olmadığı sırrıyla, dünyayı başıma ateş yapsanız, hakikat-i Kur’âniyeye feda olan bu baş size eğilmeyecektir!”³⁰

Nursi müsbet hareket alanı olarak “hizmet-i imaniye”yi belirlemekte ve bu hizmette tek amacın “rıza-yı İlâhi” olduğunu net olarak deklare etmektedir. İlâhi rızayı kazanmak için yapılan iman hizmeti hiçbir şekilde kavga, çatışma ve yıkıcılığa izin vermemekte, sadece ve sadece barış, hukuk, inşa etme ve olgunlaşmaya değer vermektedir. İnsanın kişisel nitelikteki siyasi, dünyevi ve sosyal çıkarlar peşinde koşması, İlâhi rıza yerine egosunu tatmin etmeye çalışması yozlaştırıcı bir tutum olarak ön plana çıkmaktadır.

Nursi dünyevi çıkarlar için siyasete müdahale etmediği gibi siyasetten de kendilerine müdahale edilmemesini istemektedir: “Hem dahildeki cihad-ı manevî, manevî tahribata karşı çalışmaktır ki manevî hizmetler lâzımdır. Onun için ehl-i siyasete karışmadığımız gibi ehl-i siyasetin de bizimle meşgul olmaya hakları yoktur!”³¹ Egoist çıkar ve gayelerin Allah’ın rızasını kazanmanın üstüne ve önüne çıkarılmasının her türlü kötülüğe kaynaklık ettiğini düşünen Nursi, bütün insanlığı sadece ve sadece Allah rızası için iman ve insanlığa hizmet eden müsbet bir harekete davet etmektedir.

29 Nursi, *İlk Dönem Eserleri*, 554-555.

30 Nursi, *Mektubat*, 602.

31 Nursi, *Emirdağ Lahikası*, 636.

Kaynakça

1. Başar, Alaaddin. *Risale-i Nur'dan Kelimeler Cümleler - 2*. İstanbul: Zafer Yayınları, 2011.
2. Nursi, Bediüzzaman Said. *Emirdağ Lahikası*. İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012.
3. _____. *İlk Dönem Eserleri*. İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012.
4. _____. *Lem'alar*. İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012.
5. _____. *Mektubat*. İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012.
6. _____. *Sözler*. İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012.
7. _____. *Şualar*. İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012.
8. _____. *Tarihçe-i Hayat*. İstanbul: Söz-Basım Yayın, 2012.